

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังการพิจารณาคดี ในคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ*

SPECIAL MEASURES FOR THE PROTECTION OF WITNESSES AFTER TRIAL IN CASES INVOLVING TRANSNATIONAL CRIMES

สุรัชย์ พ่วงชูศักดิ์

Surachai Phuangchoosakdi

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Law, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: attorneyssp@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการใช้มาตรการพิเศษคุ้มครองพยานภายหลังการพิจารณาคดี โดยเฉพาะคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 2) เปรียบเทียบแนวทางการใช้มาตรการดังกล่าวระหว่างกฎหมายไทยกับต่างประเทศ 3) วิเคราะห์ข้อจำกัดของระบบคุ้มครองพยานไทย และ 4) เสนอแนวทางใหม่ที่เหมาะสมต่อการประยุกต์ใช้ในกฎหมายไทย ผลการศึกษาพบว่า แม้มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะกำหนดมาตรการคุ้มครองระหว่างการพิจารณาคดี แต่ยังไม่มียกเว้นสิทธิคุ้มครองพยานหลังคดีสิ้นสุด พยานในคดีอาชญากรรมข้ามชาติมีความเสี่ยงต่อการถูกคุกคามและไม่มั่นใจในการให้ข้อมูลลงกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมไทย จากการเปรียบเทียบพบว่า ออสเตรเลียมีมาตรการเปลี่ยนชื่อสร้างตัวตนใหม่ ย้ายถิ่นฐาน และสนับสนุนด้านการเงิน สหรัฐอเมริกามีหน่วยงานเฉพาะด้านความปลอดภัยพยาน พร้อมระบบย้ายถิ่นฐานและการรักษาความลับที่เข้มงวด ทั้งสองประเทศมีระบบคุ้มครองหลังคดีที่มั่นคงและต่อเนื่องกว่าไทย อย่างชัดเจน ไทยยังขาดหน่วยงานเฉพาะด้านการคุ้มครองพยานหลังคดี ขาดมาตรการระยะยาว ไม่กำหนดสิทธิของพยานหลังการคุ้มครองต้องปรับปรุงทั้งด้านกฎหมายและกลไกบริหารจัดการ ควรจัดตั้งหน่วยงานคุ้มครองพยานหลังคดี บัญญัติมาตรการย้ายถิ่นฐานและเปลี่ยนตัวตน สนับสนุนทางการเงินระยะเปลี่ยนผ่าน และกำหนดหลักเกณฑ์รักษาความลับตามแนวทางของออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา และศึกษาว่าหากไทยนำมาตรการดังกล่าวไปใช้ ให้การคุ้มครองพยานครอบคลุมครบทุกช่วง ช่วยลดความเสี่ยงของพยาน เสริมความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและเพิ่มศักยภาพของรัฐในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พยานในคดีอาญา, มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน, องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ, อนุสัญญาสหประชาชาติ

Abstract

This study aims to: 1) examine the problems arising from the application of special measures to protect witnesses after criminal proceedings, particularly in cases under the Prevention and Suppression of Participation in Transnational Organized Crime Act B.E. 2556; 2) compare the use of such measures between the Thai legal system and selected foreign

* Received 9 November 2025; Revised 27 November 2025; Accepted 28 November 2025

jurisdictions; 3) analyze the limitations within Thailand's current witness protection framework; and 4) propose new approaches suitable for integration into the Thai legal system. The findings indicate that although Section 8 of the Witness Protection in Criminal Case Act B.E. 2546 provides protective measures during the trial process, it does not extend protection beyond the conclusion of the case. As a result, witnesses involved in transnational organized crime remain exposed to intimidation and harm, discouraging them from providing complete information and weakening the criminal justice system. Comparative analysis shows that Australia and the United States have developed comprehensive and enduring post-trial protection systems. Australia adopts measures such as legal name changes, identity reconstruction, relocation assistance, and financial support. The United States, through its witness security program, offers structured relocation procedures, strict confidentiality safeguards, and long-term protection. Both jurisdictions demonstrate stronger post-trial frameworks than Thailand. The analysis highlights Thailand's lack of a dedicated post-trial protection agency, insufficient long-term measures, and the absence of explicit recognition of witness rights after protection. Legislative and administrative improvements are therefore necessary. Recommended measures include establishing a post-trial witness protection body, enacting provisions for relocation and identity change, providing transitional financial support, and adopting strict confidentiality standards based on international practice. The study concludes that implementing these measures would strengthen witness protection across all stages, reduce risks, enhance public confidence in the justice process, and improve Thailand's capacity to combat transnational organized crime sustainably.

Keywords: Witnesses in Criminal Cases, Special Witness Protection Measures, Transnational Organized Crime, United Nations Convention.

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crime) ถือว่าเป็นปัญหาอาชญากรรมที่ร้ายแรงมีผลกระทบมากกว่าหนึ่งประเทศซึ่งมีผลขยายมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ล้ำสมัยจึงทำให้เป็นคดีที่สำคัญ (รุ่งนภา ศรีนวล, 2560) โดยเฉพาะเมื่อมีการเปิดการค้าขายอย่างเสรีในระดับนานาชาติและระดับภูมิภาค ซึ่งทำให้มีการเชื่อมโยงการขนส่งต่าง ๆ สะดวกรวดเร็ว ทำให้เกิดมีการก่อการร้ายบริเวณช่วงข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ การลักลอบค้ายาเสพติด การค้ายมนุษย์ การฟอกเงิน โจรสลัด ค้าอาวุธ ลักลอบใช้ข้อมูลบัตรเครดิต การคอร์รัปชัน โดยเฉพาะบริเวณชายแดนของระหว่างประเทศไทย เมียนมาร์ ลาว ซึ่งเปิดการค้าขายในระดับภูมิภาคแต่เชื่อมโยงไปสู่ระดับนานาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2021) ซึ่งผู้กระทำผิดมักจะใช้เส้นทางเพื่อข้ามผ่านไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเหนือ ยุโรป เอเชีย และยังรวมถึงการคอร์รัปชันในกลุ่มเจ้าหน้าที่และนักการเมืองต่าง ๆ เพื่อหาผลกำไรจากการก่ออาชญากรรมข้ามชาติในแต่ละประเภทต่าง ๆ ซึ่งในการดำเนินคดีในขั้นตอนการสืบพยานซึ่งพยานในคดีอาญาต้องมาเบิกความตอบข้อซักถามในการพิจารณาคดีต่อหน้าศาลและต่อหน้าจำเลยแล้ว ส่วนใหญ่พยานก็จะไม่กล้าเบิกความยืนยันเอาผิดจำเลยเนื่องจากกลัวว่าจำเลยจะจำตนเองได้กับกลัวเกรงบารมีของจำเลยว่า จำเลยกับพวกบิรวารจำเลยจะทำอันตรายตัวพยานเองหรือบุคคลใกล้ชิดในภายหลังจากพิจารณาเสร็จแล้ว จึงทำให้ศาลซึ่งพิจารณาคดีไม่เชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดอาชญากรรมข้ามชาติและมีคำพิพากษายกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป จึงถือว่าปัญหาการที่พยานไม่กล้าเบิกความต่อหน้าจำเลยดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญ ฉะนั้นจึงเกิดที่มา

แนวคิดของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในระดับนานาชาติ ซึ่งเริ่มมีขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อครั้งแรกในการร่างปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรมซึ่งสมัชชาใหญ่องค์สหประชาชาติได้ลงมติรับรองไว้ในปี พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) (United Nations General Assembly, 1985) โดยได้มีการประกาศหลักเกณฑ์เบื้องต้นของงานด้านกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะสำหรับเหยื่อของอาชญากรรมที่เกิดจากการใช้อำนาจในทางที่ผิด โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ได้มีการร่างกฎหมาย UNDCP Model Witness Protection Bill 1988 (พ.ศ. 2531) ขึ้น เพื่อใช้เป็นตัวอย่างกฎหมายแม่บทให้แต่ละประเทศสมาชิกสามารถนำไปปรับใช้โดยในการร่างกฎหมายนี้โดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญ ก็คือ พยานบุคคลจะไม่ให้การเบิกความโดยปราศจากการคุ้มครองจากภัยอันตรายหรือได้รับผลการตอบแทนที่เกี่ยวกับการกระทำทางอาญาโดยพิจารณาปรับตามความผิดมูลฐานที่สมควรนำมาตราการคุ้มครองพยานนำมาใช้เหมาะสม ต่อมาแนวคิดนี้ถูกนำมาพัฒนา จนสมัชชาสหประชาชาติได้มีข้อมติที่ 53/111 ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2541 จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างรัฐบาลเพื่อพิจารณาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม (Ad Hoc Committee on the Elaboration of a Convention against Transnational Organized Crime) และพิธีสารที่เกี่ยวข้องอีก 3 ฉบับ อันได้แก่ เกี่ยวกับการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Trafficking in Persons Especially Woman and Children) เรื่องการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น (Smuggling of Migrants) และเรื่องการผลิตและค้าอาวุธ (Illicit Manufacturing of Firearms) โดยคณะกรรมการเฉพาะกิจระหว่างรัฐบาลเพื่อพิจารณาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมได้ดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2542 ถึง พ.ศ. 2544 ได้สรุปแนวคิดการคุ้มครองพยาน ในการพิจารณาร่างอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ไว้ในหัวข้อที่ 18 ter อันถือเป็นแนวคิดที่สำคัญก็คือ การคุ้มครองพยานนั้นจะต้องให้มีประสิทธิภาพสมควรเหมาะสมจากการคุกคามหรือแค้นจากร้ายแรง ซึ่งก็ได้พัฒนาที่มาจากแนวคิดการคุ้มครองพยานหัวข้อที่ 18 ter นี้อย่างจริงจังในเวลาต่อมาและได้เริ่มใช้บังคับอย่างเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ เมื่อ พ.ศ. 2543 โดยที่บัญญัติแนวคิดนี้ไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 ซึ่งก็เป็นแนวคิดหลักการที่ประเทศไทยนำมาปรับใช้อยู่ในมาตรการพิเศษในการคุ้มครองตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 นั้นได้กำหนดให้พยานจะได้รับการคุ้มครองในความปลอดภัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตร่างกาย เพื่อที่จะมาเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) ซึ่งในการพิจารณาคดี โดยเฉพาะความผิดที่ได้กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร จะต้องมีการมาตรการในการคุ้มครองพยาน 2 มาตรการ คือ มาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ มาตรการทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นคดีความผิดอาญาทั่วไปที่ไม่ร้ายแรง พยานก็ไม่ได้รับอันตรายร้ายแรงจนไปกระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยมากเกินไป ซึ่งก็มักจะเป็นการเลือกใช้มาตรการวิธีการที่ไม่ซับซ้อนโดยให้โทรศัพท์มือถือแก่พยานเพื่อให้สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ได้ส่วนตัวโดยตรง ส่วนมาตรการพิเศษส่วนใหญ่เป็นคดีความผิดอาญาร้ายแรง วิธีการที่ใช้ในกรณีที่พยานอาจได้รับอันตรายอย่างร้ายแรงซึ่งก็มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการที่มีความซับซ้อนเข้มข้นมากขึ้น เช่น การจัดให้มีการแยกห้องนั่งรอพิจารณาคดีของพยานในศาลเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าของพยานกับจำเลยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับจำเลยนอกศาล โดยการใช้การถามผ่านวิดีโอจอภาพแทน หรือการย้ายถิ่นฐานพยานเปลี่ยนข้อมูลตัวตนพยานเป็นบุคคลอื่นอันเป็นการคุ้มครองพยานหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งภายใต้มาตรการวิธีการคุ้มครองพยานที่ใช้ดังกล่าวนี้ก็ต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียต่อสิทธิของจำเลยซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามหลักนิติรัฐด้วย โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานตามอนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ตามข้อ 6 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental

Freedoms ARTICLE 6 Right to a Fair Trial) เนื่องจากว่าสิทธินี้ถือว่าเป็นหลักการสำคัญซึ่งเกิดจากผู้ลงนามของรัฐบาลซึ่งเป็นสมาชิกของสภาของยุโรปซึ่งได้ร่วมกันให้ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้ประกาศใช้มาตั้งแต่เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 แล้ว โดยมุ่งเน้นถึงจุดมุ่งหมายในการที่จะต้องตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานแห่งความยุติธรรมและสันติภาพในโลก ซึ่งหลักการสิทธิพื้นฐานนี้ขึ้นอยู่กับเขตอำนาจการกำกับดูแลของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป The European Court of Human Rights ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นโดยอนุสัญญาเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะ ดังนั้น มาตรการคุ้มครองพยานของประเทศไทยดังกล่าวนี้ ในอีกแง่มุมหนึ่ง นอกจากจะคุ้มครองพยานแล้วก็ต้องเป็นการไม่กระทบสิทธิของตัวความจำเลยอีกด้วย ซึ่งก็ต้องสอดคล้องกันตามหลักการโดยเฉพาะในคดีความผิดที่ประเทศไทยได้นำมาอนุวัติใช้เพื่อป้องกันความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรมเป็นกฎหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์การอาชญากรรม (Ad Hoc Committee on the Elaboration of a Convention against Transnational Organized Crime) และพิธีสารที่เกี่ยวข้องอีก 3 ฉบับ อันได้แก่ เกี่ยวกับการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Trafficking in Persons Especially Woman and Children) เรื่องการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่น (Smuggling of Migrants) และเรื่องการผลิตและค้าอาวุธ (Illicit Manufacturing of Trafficking in Firearms) ดังกล่าว ก็คือ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นจำเลยและพยานซึ่งเคยร่วมกระทำความผิดด้วยกันเชื่อมโยงกันในระดับนานาชาติ

ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น พยานบุคคลที่จะมาเป็นพยานในศาลในคดีอาญาทั่วไปจะต้องเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในนิยามความหมายของคำว่า พยาน ซึ่งอยู่ในข่ายตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และผู้ที่มาเป็นพยานนั้นจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Muangtham, W., 2016) ฉะนั้น บุคคลคน ๆ นั้นจะต้องเป็นพยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือว่าจะได้ให้ข้อเท็จจริงต่อศาลในคดีอาญาเป็นหลัก ซึ่งก็ยกรวมไปถึงมาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้ที่มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาหรือพนักงานสอบสวนคดีอาญาหรือพนักงานอัยการผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อีกทั้งยังรวมไปถึงผู้ชำนาญการพิเศษอีกด้วย แต่ยากเว้นในกรณีที่จำเลยได้อ้างตนเองเป็นพยานเท่านั้นที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง โดยทั่วไปแล้วพยานบุคคลมีสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตราที่ได้กำหนดไว้ใน หมวด 1 มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 6 และมาตรา 7 และในหมวด 2 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาตรา 8 และมาตรา 10 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (สุนีย์ ศรีสุวรรณ, 2564) มาตรการทั่วไปตามมาตรา 6 และมาตรา 7 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก็คือ ในกรณีที่พยานรวมไปถึงผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพยานอาจจะไม่ได้รับความปลอดภัย วิธีการก็คือ ศาลหรือสำนักงานคุ้มครองพยานหรือเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายก็อาจจะจัดให้ในความคุ้มครองตามที่สมควรตามความจำเป็นที่ได้รับคามยินยอมด้วยและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 8 และมาตรา 10 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะถูกนำมาใช้กับคดีร้ายแรงเป็นกรณีของคดีอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ 6 ประเภท อันได้แก่ 1) คดีเกี่ยวกับยาเสพติด การฟอกเงิน การป้องกันปราบปรามการทุจริตหรือศุลกากร 2) คดีเกี่ยวกับความมั่นคงรัฐ 3) คดีเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา 4) คดีเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม เช่น อั้งยี่ซ่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา 5) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือหนักกว่า 6) คดีที่สำนักงานคุ้มครองพยานให้ความคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ โดยใช้วิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ และก็ต้องเลือกใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ดังต่อไปนี้ อันได้แก่ 1) จัดการให้พยานย้ายที่อยู่ให้เหมาะสม 2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรกับตัวพยานหรือบุคคลที่พยาน อุปการะเลี้ยงดูไม่เกินหนึ่งปี แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นก็ขอขยายได้ไม่เกินสองปีครั้งละไม่เกินสามเดือน 3) เปลี่ยนชื่อสกุลและหลักฐานทางทะเบียน กับพร้อมที่เปลี่ยนกลับมาสู่ฐานะเดิมด้วย 4) จัดการให้มีอาชีพการเรียนศึกษาอบรมอย่างเหมาะสมเพื่อให้พยานใช้ชีวิตดำรงชีพต่อไปได้ 5) ให้ความ

ช่วยเหลือตามกฎหมายตามสิทธิความเรียกร้องของพยาน 6) ให้พยานมีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในเฉพาะช่วงที่จำเป็น 7) ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองตามเหมาะสมที่เห็นสมควร ในการจัดการตามวิธีการดังกล่าวให้ถือเป็นความลับห้ามมิให้เปิดเผย เว้นแต่ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะอนุญาต มาตรการในการคุ้มครองพยานทั้งสองนี้ นั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีการในการคุ้มครองพยานซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่มาดั้งเดิมของการคุ้มครองพยานของประเทศไทยตามที่อยู่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ซึ่งได้บัญญัติรับรองให้พยานในคดีอาญามีสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ คือ 1) พยานจะได้รับการคุ้มครองปลอดภัย 2) พยานจะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม 3) พยานจะได้รับค่าตอบแทนจากรัฐ ทั้งวิธีการคุ้มครองพยานโดยรูปธรรมดังกล่าวก็จะมีสำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานดำเนินการ

ผู้ศึกษาเห็นว่า ในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาตินั้น ส่วนใหญ่แล้วมีปัญหาที่ตัวพยานเองจะไม่กล้ามาเบิกความต่อหน้าจำเลยเพราะว่า กลัวจำเลยจำตนเองได้และเกรงกลัวอิทธิพลอันตรายของจำเลยที่จะกลับมาทำร้ายตนเองหรือคนใกล้ชิดภายหลังจากที่พิจารณาคดีแล้ว ซึ่งมาตรการการพิเศษในการคุ้มครองตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ยังไม่มีการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะเจาะจง (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546) จึงมีผลทำให้วิธีการมาตรการคุ้มครองพยานของประเทศไทยที่มานั้นอาจจะยังไม่เพียงพอ ฉะนั้น จึงเห็นควรศึกษาค้นคว้าถึงวิธีการมาตรการคุ้มครองพิเศษอย่างอื่นเพื่อนำมาใช้คุ้มครองพยานที่เพียงพอเหมาะสมโดยไม่ให้กระทบสิทธิทั้งของจำเลยและพยานในการต่อสู้คดีอันเป็นสิทธิพื้นฐาน ทั้งนี้ ก็เพื่อจะให้นำมาปรับปรุงใช้เป็นมาตรการพิเศษทางเลือกอีกทางหนึ่งในการคุ้มครองพยานประเทศไทยโดยเฉพาะในความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเริ่มจากการศึกษาถึงสภาพประเด็นปัญหาในการใช้วิธีการมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งจากหลักการแล้วพบว่า มาตรการพิเศษในการคุ้มครองตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ยังไม่มีการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่คุ้มครองพยานให้ได้รับปลอดภัยขั้นสูงภายหลังจากได้เอาตัวเองเข้าไปเสี่ยงเกี่ยวข้องในการเป็นพยานในการพิจารณาคดีแล้ว ซึ่งน่าจะได้รับการคุ้มครองในระดับสูงเพื่อให้ปลอดภัยสบายใจจากการเป็นพยานดังกล่าว อันตรงตามแนวคิดของมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในการพิจารณาคดีตามหลักการของข้อ 24 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 โดยในประเทศออสเตรเลียก็ได้มีการใช้วิธีการนี้ในการคุ้มครองพยานดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้เกิดมุมมองมาตรการพิเศษในการคุ้มครองตามมาตรา 8 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ของประเทศไทย น่าจะยังไม่เพียงพอสำหรับการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 โดย ได้เกิดมุมมองในการศึกษาถึงประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาถึงการใช่วิธีการมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีดังกล่าว คือ 1) ศึกษาถึงสภาพปัญหาในการใช่วิธีการมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ของระบบกฎหมายไทย 2) ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช่วิธีการมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ 3) ศึกษาวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหการใช้วิธีการมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระบบกฎหมายไทย 4) ศึกษาแนวทางใหม่

ในการใช้วิธีการมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระบบกฎหมายไทยเพื่อนำเสนอมาปรับใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมต่อไป จากกฎหมายสองฉบับนี้มีความเกี่ยวข้องกันโดยตรง เพราะกฎหมายปี 2556 เป็นกฎหมายที่ใช้เอาผิดองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ส่วน กฎหมายปี 2546 เป็นกฎหมายที่ใช้คุ้มครองพยานในคดีอาญา เมื่อนำทั้งสองฉบับมาใช้ร่วมกันจึงเกิดช่องว่างสำคัญ คือ แม้คดีองค์กรอาชญากรรมจะอันตรายมาก แต่กฎหมายคุ้มครองพยานกลับไม่ได้ให้การดูแลพยานในระยะยาว ทั้งที่พยานในคดีแบบนี้มักตกอยู่ในความเสี่ยงต่อเนื่อง งานศึกษานี้ช่วยให้เข้าใจช่องว่างของกฎหมายคุ้มครองพยานไทย โดยเฉพาะการคุ้มครองหลังคดีจบ พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมจากต่างประเทศมาปรับใช้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือ การช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมองเห็นความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายและมาตรการคุ้มครองพยานให้รัดกุมขึ้น ส่งเสริมให้พยานรู้สึกปลอดภัยและกล้าให้ข้อมูลมากขึ้น และช่วยยกระดับประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมไทยในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาในการใช้วิธีการมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ของระบบกฎหมายไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้วิธีการมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหการใช้วิธีการมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระบบกฎหมายไทย
4. เพื่อศึกษาแนวทางใหม่ในการใช้วิธีการมาตราพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังจากการพิจารณาคดีโดยเฉพาะคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระบบกฎหมายไทยเพื่อนำเสนอมาปรับใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงเอกสารทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานภายหลังการพิจารณาคดี โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 รวมทั้งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) เช่น งานวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ ตำรา และรายงานทางกฎหมายที่อธิบายหลักการหรือแนวปฏิบัติในการคุ้มครองพยานของประเทศต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธี วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Legal Analysis) เพื่อเปรียบเทียบแนวทางของกฎหมายไทยกับประเทศที่มีระบบคุ้มครองพยานหลังการพิจารณาคดีที่ชัดเจน เช่น สหรัฐอเมริกาและ

ออสเตรเลีย จากนั้นจึงสังเคราะห์ผลเพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานภายหลังการพิจารณาคดีในคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ แนวคิดเรื่องการคุ้มครองพยานเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 ควรกำหนดไว้ดังนี้

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองพยานถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะหากพยานรู้สึกไม่ปลอดภัย ก็ย่อมไม่กล้าออกมาให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการดำเนินคดี หลักการนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากล โดยเฉพาะอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 ข้อ 24 ที่กำหนดให้ประเทศภาคีต้องจัดให้มีมาตรการคุ้มครองพยานทั้งในระหว่างคดีและหลังคดีสิ้นสุด เพื่อป้องกันอันตรายหรือการข่มขู่ที่อาจเกิดขึ้นจากเครือข่ายอาชญากรรม

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดมาตรการไว้ทั้งแบบทั่วไปและแบบพิเศษตามมาตรา 6-10 แต่เมื่อพิจารณาอย่างจริงจังจะพบว่า ขอบเขตการคุ้มครองของกฎหมายยังจำกัดอยู่เฉพาะช่วงที่คดีกำลังพิจารณา ยังไม่มีบทบัญญัติที่ดูแลพยานต่อเนื่องหลังคดีจบ ทั้งที่เป็นช่วงเวลาที่พยานมักเผชิญความเสี่ยงมากที่สุด โดยเฉพาะในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมักมีอิทธิพลสูงและมีเครือข่ายกว้างไกล

แม้กฎหมายไทยจะมีมาตรการพิเศษ เช่น การย้ายที่อยู่ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย หรือการให้เจ้าหน้าที่คุ้มครอง แต่ในทางปฏิบัติกลับยังไม่สามารถให้การคุ้มครองพยานได้อย่างต่อเนื่องหลังคดีเสร็จสิ้น ซึ่งต่างจากประเทศที่มีระบบคุ้มครองพยานเข้มแข็งกว่า เช่น ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกาในออสเตรเลีย มีกฎหมาย Witness Protection Act 1994 มาตรา 13 ที่เปิดให้พยานสามารถเปลี่ยนชื่อ สร้างตัวตนใหม่ หรือย้ายถิ่นฐานได้ พร้อมมีการช่วยเหลือด้านค่าครองชีพ ในขณะที่สหรัฐอเมริกามีโครงการ WITSEC ภายใต้กฎหมาย Title 18 U.S.C. §3521 ซึ่งบริหารโดย U.S. Marshals Service ที่ดูแลเรื่องการย้ายถิ่นฐาน การเก็บข้อมูลเป็นความลับ และความปลอดภัยในระยะยาวอย่างจริงจัง ทั้งสองประเทศจึงมีระบบที่ครอบคลุมตั้งแต่ก่อนคดี ระหว่างคดี ไปจนถึงหลังคดีเสร็จสิ้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นชัดว่าระบบไทยยังขาดกลไกสำคัญในการคุ้มครองพยานในระยะหลังคดี ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัญหาเหล่านี้ให้ละเอียด ทั้งการวิเคราะห์ข้อจำกัดในกฎหมายไทย การเปรียบเทียบแนวทางในต่างประเทศ และการพิจารณาแนวแก้ไขที่เหมาะสม เพื่อเสนอวิธีการใหม่ที่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของไทยได้จริง

หากประเทศไทยพัฒนาระบบคุ้มครองพยานหลังคดีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ก็จะช่วยลดความเสี่ยงของพยาน เพิ่มความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม และส่งผลทางบวกต่อการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า การคุ้มครองพยานเป็นเรื่องสำคัญมากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งพยานมักต้องเผชิญกับความเสี่ยงสูงต่อการถูกข่มขู่หรือทำร้าย หลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดใน ข้อ 24 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000 ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องมีมาตรการคุ้มครองพยานทั้งในระหว่าง

พิจารณาคดีและหลังคดีสิ้นสุด เพื่อให้พยานรู้สึกปลอดภัยและกล้าที่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ผลที่ได้ยังสอดคล้องกับงานของศุภชัย มโนการ ที่สรุปว่าการคุ้มครองพยานควรต่อเนื่องไปจนกว่าพยานจะปลอดภัย ไม่ใช่หยุดเพียงแค่วินาทีสิ้นสุด เพราะความกลัวและความไม่มั่นใจของพยานอาจกระทบต่อความจริงในกระบวนการยุติธรรมได้ อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (ศุภชัย มโนการ, 2562) ซึ่งมีทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษกำหนดไว้ชัดเจนในหมวด 1 และหมวด 2 (มาตรา 6-10) แต่การคุ้มครองดังกล่าวยังจำกัดอยู่ในช่วงของการพิจารณาคดีเท่านั้น ยังไม่มีระบบหรือมาตรการรองรับการคุ้มครองหลังจากคดีสิ้นสุดลง ส่งผลให้พยานยังมีความเสี่ยงจากการถูกติดตามหรือทำร้ายโดยผู้เกี่ยวข้องในคดี สอดคล้องกับข้อค้นพบของ กิตติชัย สุทธิสวัสดิ์, 2563 ที่สรุปว่าระบบการคุ้มครองพยานของไทยยังมีข้อจำกัดด้านการติดตามและการคุ้มครองต่อเนื่อง โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมข้ามชาติที่มีผู้มีอิทธิพลเกี่ยวข้อง อีกทั้งยังพบว่าปัญหาด้านงบประมาณ บุคลากร และกลไกทางปฏิบัติเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีระบบการคุ้มครองพยานที่เข้มแข็งกว่า เช่น ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา จะเห็นความแตกต่างที่ชัดเจน โดยออสเตรเลียมีกฎหมาย Witness Protection Act 1994 ที่อนุญาตให้พยานสามารถเปลี่ยนชื่อ ย้ายถิ่นฐาน หรือสร้างตัวตนใหม่ได้ รวมถึงได้รับเงินสนับสนุนและที่พักอาศัยเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ (กิตติชัย สุทธิสวัสดิ์, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Dhondge, P. สรุปว่ามาตรการนี้ช่วยลดความกลัวของพยานและป้องกันการตอบโต้ได้จริง ส่วนในสหรัฐอเมริกามี Witness Security Program (WITSEC) ภายใต้การดูแลของ U.S. Marshals Service (USMS) ที่มีกระบวนการย้ายถิ่นฐานอย่างเป็นความลับและให้การดูแลพยานในระยะยาว (Dhondge, P., 2020) ซึ่งเป็นระบบต้นแบบตามแนวทางของ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) สรุปว่าเสนอให้รัฐจัดตั้งโครงการคุ้มครองพยานถาวรเพื่อสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยแก่พยานทุกคน (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)., 2008) ดังนั้น ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ระบบกฎหมายไทยยังขาดกลไกการคุ้มครองพยานภายหลังการพิจารณาคดีที่มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แม้มาตรการในปัจจุบันจะช่วยคุ้มครองพยานได้ระดับหนึ่งในช่วงการเบิกความ แต่ก็ยังไม่ตอบโจทย์ในระยะยาว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ประเทศไทยควรนำแนวทางจากประเทศที่มีระบบการคุ้มครองพยานที่เข้มแข็งมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เช่น การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ การให้สิทธิพยานเปลี่ยนชื่อหรือย้ายถิ่นฐาน และการจัดสวัสดิการช่วยเหลือหลังคดีสิ้นสุด ซึ่งจะช่วยให้ระบบการคุ้มครองพยานของไทยมีความสมบูรณ์มากขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานของสหประชาชาติ และช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบยุติธรรมไทยในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การคุ้มครองพยานหลังคดีสิ้นสุดเป็นประเด็นที่มักถูกละเลย ทั้งที่ในความเป็นจริง พยานยังต้องเผชิญความเสี่ยงจากผู้เกี่ยวข้องในคดีต่อไปอีกยาวนาน โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมข้ามชาติซึ่งผู้กระทำความผิดมีทั้งอิทธิพล เครือข่าย และทรัพยากรที่สามารถติดตามพยานได้แม้ศาลจะปิดคดีไปแล้วก็ตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องสองฉบับได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 แม้จะถูกออกแบบเพื่อสนับสนุนกระบวนการยุติธรรม แต่เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกันกลับพบช่องว่างสำคัญ นั่นคือ การไม่มีกลไกคุ้มครองพยานหลังคดีสิ้นสุดอย่างจริงจัง มาตรา 8 ของกฎหมายคุ้มครองพยานปี 2546 แม้จะเป็นมาตรการพิเศษที่มีประโยชน์ในหลักการ แต่ยังจำกัดอยู่ในช่วงการพิจารณาคดีเท่านั้น เปรียบเหมือนการให้ร่มกันฝนเฉพาะตอนที่ฝนกำลังตก แต่เมื่อพายุกำลังจะซัดอีกระลอก ร่มกลับถูกเก็บ ทำให้พยานยังคงเปราะบางและเสี่ยงต่อการถูกคุกคามไม่ต่างจากเดิม โดยเฉพาะในคดีที่มีความรุนแรงและเครือข่ายอาชญากรรมที่แข็งแกร่งจนสามารถเข้าถึงตัวพยานได้ง่าย ตรงกันข้าม ประเทศที่มีระบบคุ้มครองพยานเข้มแข็ง เช่น ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ได้วางโครงสร้างการปกป้องพยานหลังคดีไว้เป็นระบบ

ออสเตรเลียใช้กฎหมาย Witness Protection Act 1994 ที่เปิดทางให้พยานเปลี่ยนชื่อหรือสร้างตัวตนใหม่ พร้อมย้ายถิ่นฐานไปสู่พื้นที่ปลอดภัย ส่วนสหรัฐอเมริกา มีโครงการ WITSEC ที่ดำเนินงานโดย U.S. Marshals Service ซึ่งให้การดูแลทั้งด้านความปลอดภัยและการดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่อง หลักคิดของทั้งสองประเทศสะท้อนว่า “ความปลอดภัยของพยานไม่ควรหมดอายุพร้อมคำพิพากษา” ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ประเทศไทยควรพิจารณาปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองหลังคดีอย่างชัดเจน เช่น การเปลี่ยนชื่อ การย้ายถิ่นฐาน การปกปิดข้อมูลส่วนบุคคล การกำหนดงบประมาณเฉพาะสำหรับการสนับสนุนพยาน และการตั้งหน่วยงานรับผิดชอบที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การปรับปรุงนี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มความปลอดภัยแก่พยาน แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้พยานกล้าให้ข้อมูลกับรัฐอย่างตรงไปตรงมา อันจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยรวม หากประเทศไทยสามารถเติมเต็มช่องว่างในกฎหมายและจัดวางระบบคุ้มครองพยานหลังคดีได้อย่างเป็นรูปธรรม ก็จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนและทำให้กระบวนการยุติธรรมไทยก้าวสู่มาตรฐานเดียวกับที่นานาประเทศให้การยอมรับ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย สุทธิสวัสดิ์. (2563). การพัฒนาระบบการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 13(2), 55-72.
- รุ่งนภา ศรีนวล. (2560). การคุ้มครองพยานในคดีอาญา: ปัญหาและแนวทางการปรับปรุงกฎหมายไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(2), 87-102.
- ศุภชัย มโนการ. (2562). แนวทางการคุ้มครองพยานในคดีอาญาเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม. วารสารกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม, 9(1), 101-115.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สุนีย์ ศรีสุวรรณ. (2564). ประสิทธิภาพของมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญาไทยภายหลังการพิจารณาคดี. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 50(3), 55-72.
- Dhondge, P. (2020). Witness protection laws: Comparative analysis of Australia, USA and India. International Journal of Legal Research and Jurisprudence, 7(2), 44-58.
- Muangtham, W. (2016). Victims of human trafficking in Thailand: A study of how victim's right is protected in criminal proceedings. PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research (PSAKUIJIR), 5(2), 101-115.
- United Nations General Assembly. (1985). Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. Resolution 40/34. Retrieved November 29, 1985, from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse-power>
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2008). Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). Model law on witness protection. Vienna, Austria: United Nations Office on Drugs and Crime.